

Užití a interpretace částice *snad* ve zjišťovacích tázacích větách

1 Koncepce práce – A

Autorka si v práci klade za cíl „charakterizovat funkci [...] částice *snad*“ v tázacích větách (s. 8), tedy např. větách jako *Nepůjdeš snad ve čtvrtek do kina?* Ve dvou teoretických kapitolách poskytuje úvod do problematiky zjišťovacích otázek (kap. 2) a částic (kap. 3). Přitom postupuje systematicky a s ohledem na cíle empirické části práce. Na začátku empirické části práce využívá poznatky z teoretické části a jasně formuluje 5 hypotéz týkajících se interpretace a distribuce částice *snad* ve zjišťovacích otázkách. Hypotézy jsou pak navázány na korpusový výzkum, který sestává z analýzy několika pečlivě vybraných korpusových vzorků, sestávajících ze stovek dokladů. Autorka dochází k závěrům (kap. 5), že částice *snad* má výhradně epistemický charakter a nevyskytuje se tak v nabídkách a žádostech realizovaných tázací formou (s. 60). Dále autorka zjišťuje, že v přímých otázkách je částice *snad* takřka obligatorně doprovázena přítomností evidenciální inklinace (s. 60); jinými slovy, *snad* je používáno zejména tehdy, když kontext či promluвовá situace implikuje pravdivost jedné z polárních alternativ. Charakteristická jsou pak užití, kdy je evidenciální inklinace v rozporu s inklinací epistemickou, tj. kdy mluvčího očekávání neodpovídá stavu implikovanému kontextem či situací (s. 60/61). V přímých otázkách pak v těchto případech konfliktu inklinací platí, že epistemická inklinace je silnější než inklinace evidenciální, tj. mluvčí pomocí částice *snad* vyjadřuje nedůvěru v kontextuální implikaci (a nikoliv údiv nad touto implikací). Velmi zajímavým až překvapivým zjištěním je, že částice *snad* se chová dosti odlišně v přímých a nepřímých otázkách. V otázkách nepřímých se její distribuce a význam blíží částici *náhodou* (např. z hlediska relativní síly epistemické a evidenciální inklinace či preference pro přítomnost (vnější) negace).

Koncepce práce je výborně promyšlená, teoretická i empirická část jsou jasně provázány, hypotézy jsou explicitně formulovány a navázány na korpusový výzkum. Konceptci práce hodnotím jako výbornou.

2 Metodologie a zpracování dat – A

Pro ověření svých hypotéz autorka využila několik korpusových vzorků. Vzorky i jejich velikost byly vybrány s ohledem na sledované hypotézy. Velikost jednotlivých vzorků není příliš velká, ale dostatečná pro neformální ověření hypotéz. V celkovém souhrnu pak množství prozkoumaného a anotovaného materiálu odpovídá standardům pro bakalářské práce obhajované na ÚČJTK. Autorka u každého dokladu anotovala vlastnosti výpovědi/věty relevantní pro stanovené hypotézy, zejména polaritu, slovosled (resp. pozici slovesa), přítomnost a příp. typ neurčitého zájmena (indikující sémantický typ negace) a konečně (ne)přítomnost a polaritu evidenciální a epistemické inklinace. Při anotaci nepřímých otázek obsahujících *snad* autorka navrhla vlastní klasifikaci jejich sémantických typů, neboť obvykle vymezované typy se s ohledem na specifičnost nepřímých otázek se *snad* nejeví jako dostatečné. Vzhledem k množství zkoumaných faktorů a relativně malému vzorku je autorčina analýza primárně kvalitativní. Autorka však neopomíná uvádět i základní frekvenční údaje, které pak častokrát dokazují relativně kategorickou povahu zkoumaných jevů. V jednom případě, kde byl vzorek dostatečně rozsáhlý (srovnání distribuce pozitivní a negativní polarity v přímých vs. nepřímých otázkách), autorka frekvenční statistiku doplnila správně aplikovaným testem nezávislosti (chí-kvadrát). Analytický text je doplněn četnými přehlednými tabulkami a také velkým množstvím korpusových dokladů, které skvěle ilustrují autorčina tvrzení, aniž by zakrývaly komplexnost zkoumaných jevů. S ohledem na vymezené cíle hodnotím metodologii a zpracování dat na výbornou.

3 Práce s odbornou literaturou – A

Autorka dle potřeby pracuje jak s domácími, tak zahraničními zdroji. V teoretické části zdroje nejsou probírány mechanicky jeden po druhém, např. chronologicky, nýbrž jsou organicky zapojeny do textu podle aktuálně probírané tematiky. Autorka velmi zdařile parafrázuje, z čehož je evidentní její porozumění zdrojovým textům a v případě potřeby adekvátně cituje. Ve svém přehledu předchozí

literatury se neomezuje pouze na české částice, nýbrž nachází i spojitosti s ruskými částicemi *razve* a *neuželi*. K teoretické literatuře se podle potřeby vrací i v části empirické, kdy poukazuje na potvrzení či vyvrácení konkrétních tvrzení. Práci s odbornou literaturou hodnotím jako výbornou.

4 Formální úroveň práce – A

Práce obsahuje veškeré náležitě části. Práce jasně prokazuje, že autorka si osvojila vědecké vyjadřování. Její styl je věcný, úsporný a kultivovaný. Práce je prostá zásadních chyb. Jen místy se vyskytují drobné typografické problémy (chybějící kurzíva u výrazu *snad* na s. 31 a 32; použití odlišného fontu na s. 30) či překlepy (Běličová 1989 je na s. 48 citovaná jako Běličová 1889). Kvantitativní výsledky empirické práce jsou zaznamenány v přehledných tabulkách, jejichž forma zůstává napříč prací stejná, což usnadňuje jejich interpretaci. Všechny použité korpusové vzorky včetně jejich anotace byly nahrány jako přílohy ve formátu csv. Formální úroveň práce hodnotím jako výbornou.

Celkové hodnocení

Bakalářská práce Adély Koštejnové splňuje a v mnohém i převyšuje požadavky kladené na tento typ závěrečných prací a doporučuji ji proto k obhajobě s navrhovaným hodnocením **výborně**.

Otázky k obhajobě

- Autorka si všímá, že Žažův (1979) příklad *Nechcete snad trošku čaje?*, interpretovaný jako nabídka, nezní v dnešní češtině zcela přirozeně. Zajímalo by mě, jestli autorčina vlastní korpusová zjištění, v kombinaci s experimentálními poznatky z bakalářské práce Chodounské (2024) o *náhodou*, zavádějí důvod domnívat se, že situace bude odlišná v nepřímých otázkách, tj. např. *Zeptala se jich, jestli si snad nedají trochu čaje*. Byl bych rád, kdyby autorka mohla toto krátce okomentovat a případně doložit na korpusových datech (případně poukázat na jejich absenci).
- Jedním z překvapivých zjištění autorčiny práce je značně odlišné chování přímých a nepřímých otázek obsahujících *snad*, jak z hlediska jejich polarity, tak i jejich inklinančních profilů. Autorka sice ve své práci skvěle popsala stav věcí, už si však nepoložila otázku, odkud by se tento rozdíl mohl brát. Chtěl bych se autorky zeptat, jestli na základě své empirické práce může vyvrátit následující hypotézu: Významový přínos částice *snad* je stále tentýž, nehledě na to, jestli se částice vyskytuje v přímé či nepřímé otázce. Odlišné chování částice *snad* plyne jen a pouze z jejich (ne)reaktivnosti, tj. z toho, že zatímco přímé otázky navazují (reagují) na předchozí diskurz, otázky nepřímé nikoliv.

V Beuronu dne 27. 8. 2024

doc. Mgr. Radek Šimík, Ph.D.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK
vedoucí práce